

Krajevni govor Dolnje Košane

1. Uvod

Govor Dolnje Košane je eden od krajevnih govorov notranjskega narečja, ki »se govori zahodno od gorske verige Snežnik-Javorniki-Hrušica-Nanos-Trnovski gozd, na Pivki, po Brkinih, na Krasu skoraj do Komna in po Vipavski dolini do Vrtovina.« (Logar 1975: 102.) Še ožje bi ga lahko opredelili kot južnotranjski govor, ki se govori južno od Divače, Vremščice in Pivke, na zahodu nekako do Lokve, Hrpelj in Markovščine, na vzhodu pa približno do črte Kal-Šembije-Podgraje-Lisac.¹ O mejah notranjskega narečja je na podlagi sicer nepopolnih podatkov, ki jih je dobil v različnih zgodovinskih, jezikoslovnih in etnoloških virih,² prvi pisal slovenski dialektolog Fran Ramovš, o njem pa so pisali tudi tuji jezikoslovci, npr. Maček in Ribarić, najnatančnejša doslej pa je zagotovo Riglerjeva razprava Južnotranjski govori iz leta 1963. Tu je potrebno poudariti, da se dialektološka oznaka »notranjski« ne ujema popolnoma z enako geografsko oznako, saj notranjščina na zahodu sega pri Trstu prav do morja, pa tudi njena vzhodna meja z dolenjščino je pomaknjena bolj na zahod. Seveda tudi za te kraje velja, da »ima vsaka vas svoj glas«, torej se tudi krajevni govor Dolnje Košane vsaj v nekaterih glasoslovnih in besednih podrobnostih razlikuje od bližnjih oz. sosednjih in še bolj od oddaljenejših notranjskih govorov. Domačini seveda te drobne razlike med govori posameznih vasi zelo dobro poznajo in od tod izvirajo njihove oznake,

¹ Povzeto po skicah iz monografije Jakoba Riglerja *Južnotranjski govori*. Na str. 200 Rigler južnotranjski govor omejuje s Snežniškim pogorjem, Pivško planoto, Vremskim hribovjem, Tržaškim Krasom, Slavnikom in čakavskimi govori na jugu.

² O tem podrobneje J. Rigler, 1963, str. 9–10.

da v sosednjih vaseh npr. vlečejo ali trdo ali debelo govorijo ipd. (Rigler 1963: 21).³

Na razvoj notranjskega narečja, ki se govori tudi v Dolnji Košani, so vplivali tako notranjejezikovni kot zunajjezikovni dejavniki. Notranjsko narečje, ki se nekoč ni razlikovalo od dolenjščine, saj ima vse starejše razvojne značilnosti skupne z njo, se je od tega narečja začelo oddaljevati zaradi zgodovinskih upravno-političnih razdelitev, ki so seveda vplivale tudi na različen kulturni razvoj sosednjih pokrajin, na nadaljnji razvoj notranjskega narečja so vplivale tudi močne prometne in gospodarske povezave s Primorsko, predvsem s Trstom,⁴ ipd., vse skupaj pa je bilo vsaj deloma povezano tudi z veliko geografsko razčlenjenostjo tega dela slovenskega ozemlja. Tako so sčasoma starejše dolenjske jezikovne pojave v tem prostoru prekrili novejši primorski, zato danes notranjsko narečje zlasti zaradi njegovih naglasnih značilnosti in splošnega slušnega vtisa uvrščamo v primorsko narečno skupino. V nadaljevanju bo torej dolnjekošanski/košanski krajevni govor predstavljen predvsem na glasoslovni ravnini⁵, nekoliko pa bodo predstavljene tudi izrazitejše oblikoslovne značilnosti in nekatere besedne zanimivosti.⁶

³ Tako je o odnosu nedomačinov do košanskega krajevnega govora (in obratno) aprila 2005 pripovedovala tudi informantka Dana Smrdel: »Ka'bi:la, ka'pa:č, Ka'ša:na ya'ri:,« je 're:kęu 'mu:ı s'va:k /.../ z'mi:rej me je d'ra:žęu, sęm 'kašın 'bu:ıt sęm 're:kla, ma 'de:ı, 'ka:ı pa t'vu:ı 'no:us! /.../ 'Mi: 're:čemo 'nu:s, 'o:ni /.../ 'Pi:ıçanę .../ 're:čejo pa 'no:us, sęm 're:kla, ma 'ka:ı tęd 'ti: ne 're:čeş p'ro:ı.« ter »Ta'ku: 'kokęr 'jest, k sęm 'de:la:la 'pu:ıle 'kır po osvobo'dirtve na 'o:pçinę u 'Pi:ıkę, 'nje:, u Postu:ıne, çęm 're:çt, pa ı bła ena 'Çu:farka 'yu:ı, s Çufa'ri:je, 'nje:, in 'uo:na je 'çi:stu ya'ri:la po 'çu:farsku, 'nje:, in 'tıkıt 'ne:ı b'lıo: 'ne:ı b'lıo: in smo xo'di:le u 'u:ısto 'ça:kak u tıręo'vi:ne, da smo do'bi:le ku'c:ıte, 'za:be, noyo'vi:ce, 'nje:, pa me 'ne:ı b'lıo:, pa p'ra:vę, ma 'ki: sę bła. Pa sęm 're:kla, 'taım u tıręo'vi:ne sęm 'ça:kala 'vı:ısto. Pa 'ka:ı sę 'ky:pła? Ku'c:ıte. 'Ka:ı? Sęm 're:kla, ku'c:ıte. Ma seı 'tu: 'ne:ı sło've:ınsku! Ka'ku: 're:çeste pa 'vi:? 'Ça:kaj, ka'ku: je 're:kla ... Pa 'ne:kej, pa sęm 're:kla, ma tęt 'tu: 'ne:ı sło've:ınsku!«

⁴ Tudi informantke avtorice prispevka iz Dolnje Košane so v pogovoru aprila 2005 večkrat poudarile povezanost prebivalcev teh krajev s Trstom – med drugim so se spomnile tudi t. i. *mər'ka:ıtarç* 'branjevč', ki so nekoč odhajale v Trst prodajati svoje pridelke.

⁵ Članek je napisan v vnašalnem sistemu ZRCola, ki ga je na ZRC SAZU razvil dr. Peter Weiss, višji znanstveni sodelavec Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, omogoča pa natančen znanstveni zapis narečnih glasoslovnih posebnosti. Pojasnilo k posebnim znakom v tej znanstveni transkripciji: znak : označuje dolgost naglašene samoglasnika, za katerim stoji (npr. 'zi:ma 'zima'), znak ' označuje naglasno mesto v besedi in stoji pred soglasnikom pred naglašnim samoglasnikom (npr. m'le:ku 'mleko'). Posebne črke v tem zapisu označuje-

2. Glasoslovne značilnosti košanskega govora

2.1. Naglas

Za notranjsko narečje nasploh je značilno, da nima tonemskega, tj. melodičnega naglaševanja kot dolenjsko narečje, ampak dinamično, tj. jakostno naglaševanje besed. Zlasti v južnonotranjskih govorih, torej tudi v košanskem, pa je opaziti še težnjo k daljšanju kratkih naglašanih samoglasnikov⁷ – kratki samoglasniki so se namreč razvijali drugače kot dolgi (tudi zaradi moderne vokalne redukcije, tj. oslabevanja in onemevanja kratkih samoglasnikov), zato je kvantitetno nasprotje med naglašeniimi samoglasniki sčasoma izgubilo svoj pomen.

jo: ə polglasnik (npr. *s'təza* 'steza'), y visoki sprednje-srednji samoglasnik, ki se v košanskem govoru govori na mestu knjižnega dolgega u (npr. *ty:na* 'luna'), γ zveneči zadnjenebni pripornik (npr. *γ're:x* 'greh'), x nezveneči zadnjenebni pripornik, ki ga sicer v knjižnem jeziku zapisujemo s črko h (npr. *t're:bəx* 'trebuh'), znak η označujeta zadnjenebni n, ki se govori pred k, γ, x (npr. *va'pa:ŋkə* 'opanke'); znaka ɛ in ɔ označuje praslovanska nosnika, znak ě pomeni praslovanski jat, znak ʃ pa praslovanski zlogotvorni zvočnik l. Poleg tega se v tem zapisu uporabljajo še druga diakritična/razločevalna znamenja, ki omogočajo natančnejši zapis narečnega izgovora: črta preko l (*l̄*) označuje notranjski izgovor tega zvočnika na zadnjem nebu (npr. *žil̄a* 'žila' – le pred a, o, u), polkrožec pod i (*i̇*) in u (*u̇*) označuje polsamoglasniški, nepriporniški j (npr. *γ'nu:i̇* 'gnoj', *žie:na* 'žena') in polsamoglasniški, nepriporniški dvoustnični w (npr. *č'lo:ŋk* 'človek', *ʎo:knu* 'okno', *no:ŋč* 'noč', *kyo:za* 'koza'), krožec pod n pomeni njegovo zlogotvornost ob onemivni nenaglašene samoglasnika ob njem (npr. *kl'ɛ'ča:ŋpca* 'ključavnica'), krožec pod e (ɛ) označuje oslabljeni samoglasnik e-jevske barve (npr. *špšɛt* 'sušiti'), pika pod e pa označuje ozkost tega samoglasnika (npr. *čɛ:dət* 'cediti'), znak ' ob l (*l'*) in ostrivec nad n (*n'*) označujeta mehkost/palatalni izgovor teh dveh zvočnikov (npr. *k'ra:l'* 'kralj', *kl'y:č* 'ključ' in *ʎo:γən'* 'ogelj', *ka:mne* 'kamenje'). Narečno besedje in fonemi so v članku vedno zapisani v ležečem tisku, med znakoma ' in ' pa je pomensko pojasnilo besede, navadno kar ustrezna knjižna beseda (npr. *vaš'tri:je* 'gostilna').

⁶ Ta opis temelji zlasti na narečnem gradivu, zbranim v vprašalnico za Slovenski lingvistični atlas (SLA), ki je shranjen v Dialektološki sekciji Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU: gre predvsem za zapis govora Dolnje Košane po vprašalnici za SLA, ki ga je pri mentorju dr. Tinetu Logarju kot diplomsko nalogo na Filozofski fakulteti v Ljubljani napisala Dragica Pupis leta 1971 (njena informatorja sta bila Marija Požar, po poklicu gospodinja, 1903–1981, in Jože Pupis, po poklicu kmet, 1907–1992). To gradivo je nato primerjano in dopolnjeno z zapisom govora Košane in okolice dr. Tineta Logarja iz leta 1952 in z zapisom govora Dolnje Košane po vprašalnici za SLA v diplomski nalogi Darje Morelj iz leta 1982 (prav tako pod mentorstvom dr. Tineta Logarja na Filozofski fakulteti v Ljubljani). Ugotovitve so primerjane tudi z ugotovitvami drugih dialektologov, ki so raziskovali notranjsko narečje, največ z Riglerjevimi Južnonotranjskimi govori. Aprila 2005 je avtorica tega prispevka ob pomoči dr. Marjana Dolgana tudi sama snemala in zapisovala krajevni govor v Dolnji Košani: njene informantke so bile gospe Marija Požar Pupis, roj. 1922, Dana Smrdel, roj. 1923, in Ada Smrdel, roj. 1941. S tako zbranim narečnim gradivom so bili dopolnjeni podatki o košanščini iz (omenjenih) starejših zapisov in strokovne literature.

⁷ O tem tudi Rigler, 1963, str. 27.

Starejši naglasni razvoji so bili sicer v južnonotranjskih govorih splošno-slovenski in taki, ki jih vežejo z osrednjimi narečji, npr. z dolenjščino – kot so skrajšanje starega akuta (tip *brat*, košansko *b'rət*) in kasnejše podaljšanje kratkega akuta (npr. košansko *'zi:əl'e* 'zelje'), premik naglasa v tipu *zvezda* (košansko *z've:zda*), umik naglasa s kratkega končnega zloga na *o* in *e* in nato njuno podaljšanje – tip *teta* (košansko *'tje:ta*) in *koza* (košansko *'kʷo:za*). Drugi naglasni premiki so značilni le za notranjščino, ne pa tudi za dolenjščino, kot npr. mlajši umik naglasa na prednaglasni polglasnik (npr. *'məɣla* 'megla', *s'təbər* 'steber', *s'təza* 'steza', *'pəku* 'pekel'), nekako ob istem času pa tudi na druge samoglasnike (npr. *'zje:vərt* 'zavreti', *'kʷo:sət* 'kositi', *'səʂət* 'sušiti', *'tə:rpət* 'trpeti', *'dʷo:bət* 'dobiti', *'zje:pnem* 'zapnem' ...) – ta naglas pa se lahko posplošuje tudi na druge oblike v okviru paradigme,⁸ premik pa je možen celo preko dveh zlogov proti začetku besede (npr. *'ra:patat* 'ropotati', *k'le:petət* 'klepetati'),⁹ kar košanski govor veže z ostalimi primorskimi narečji.

Tudi stavčna melodija nekoliko spominja na bližnjo romansko/italijansko.

2.2. Samoglasniki

Naglašeni samoglasniki v košanskem govoru so večinoma dolgi, saj kvantitetna nasprotja tu izginjajo – to pomeni, da skorajda ni več razlikovanja med dolgimi in kratkimi naglašeni samoglasniki, ampak se kratki naglašeni samoglasniki večinoma daljšajo in tako izenačujejo z dolgimi. Ta govor ima tako ob zelo bogatem sestavu dolgih naglašeni samoglasnikov ohranjena le še dva kratka naglašena samoglasnika.

V sistemu dolgih naglašeni samoglasnikov so tako dvoglasniki kot enoglasniki (košanski govor ima torej monoftongično-diftongični sistem dolgih naglašeni samoglasnikov). Od slovenskega knjižnega jezika se glede dolgih naglašeni samoglasnikov košanski govor razlikuje v naslednjem: na mestu, kjer se v knjižnem jeziku govori dolgi naglašeni *u:*,

⁸ O tem več Rigler, 1963, str. 23–24.

⁹ Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

se v košanščini govori *y:* (*'ky:xñe* 'kuhinja', *'čy:ī* 'čuj, poslušaj'), vendar to ne pomeni, da dolgega naglašenege *u:* v tem govoru ni – nasprotno, razvil se je namreč iz dolgega cirkumflektiranega *o:* (*ne'bu:* 'nebo'). Dolgi naglašeni *i:* pa se govori tako kot v knjižnem jeziku, poleg tega pa tudi na mestu knjižnega dolgega ozkega *ɛ:* v položaju pred *r* (*ve'čirje* 'večerja'). V nasprotju z dolenjščino se je v notranjskem govoru Košane jat že monoftongiziral v *e:*, zato tu govorijo *m'le:ko* 'mleko', *'vertar* 'veter' ipd. (v knjižnem jeziku je ta dolgi naglašeni *e* seveda ozek). Zelo redke fonem je v košanskem govoru dolgi naglašeni *o:* (*k'ro:žnɛk* 'krožnik'). Poleg teh enoglasnikov se v košanskem govoru govorijo tudi dolgi naglašeni dvoglasniki *i:ə*, *u:ə*, *īe:*, *uo:* in *o:u* na mestih, kot bo prikazano v nadaljevanju.

Kratka naglašena samoglasnika sta zaradi težnje po podaljšanju v južnonotranjskih govorih samo dva: *e*-jevsko obarvani polglasnik *ɛ*, v katerega so oslabei kratki naglašeni *i* (*'mɛš* 'miš'), *u* (*k'rɛx* 'kruh') in *e* iz jata (*'sɛm* 'sem, prisl.') in srednji polglasnik *ə*, v katerega je oslabei tudi kratki naglašeni *a* (*'fənt* 'fant').

V sistemu nenaglašeni samoglasnikov so enaki samoglasniki kot v knjižnem jeziku, le da je nenaglašeni *i* onemel (*'tə:rpte* 'trpite, vel.') ali oslabei v *ɛ* (z *'dʉo:brɛm* 'z dobrim'). V *ɛ* sta pogosto oslabela tudi nenaglašeni *u* (*'čɛ'da:k* 'čudak') in jat (*tɛ'lu:* 'telo'), ki pa je v nekaterih končnicah pogosto tudi onemel (*ba'ya:tmɛ* 'bogatemu, bogatem', *'mʉo:īya* 'mojega'). Kljub temu se v košanskem govoru govori tudi kratki nenaglašeni *u*, ki je tu nastal (med drugim, kot je razvidno iz nadaljevanja) iz izglasnega nenaglašenege *o* (*'vi:nu* 'vino'). Poseben slušni vtis dajeta košanskemu govoru tudi akanje, tj. prehod prednaglasnega in ponaglasnega *o* v *a* (*va'či:* 'oči', *vab'ra:čɛt* 'obračati', *ka'ma:r* 'komar', *kram'pi:r* 'krompir', *sa'la:ta* 'solata', *ʉa're:xɛ* 'orehi', *Ka'sa:na* 'Košana', *Ka'sa:ncɛ* 'Košanci', *Ka'sa:ŋke* 'Košanke', *B'ri:taf* 'Dolnja Košana', *B'ri:tafniɛ* 'prebivalci Dolnje Košane') in preglas nenaglašenege *a* v *e* pred mehкими soglasniki (*'ma:še* 'maša', *s've:če* 'sveča', *k'ra:l'e* 'kralja, R ed.', *'kʉo:ne* 'konja, R ed.', *p'la:čɛt* 'plačati').

2.2.1. Dolgi naglašeni samoglasniki

<i>i:</i>	<i>y:</i>	<i>u:</i>
<i>i:ə</i>		<i>u:ə</i>
<i>je:</i>		<i>uo:</i>
	<i>o:u</i>	
<i>e:</i>	<i>o:</i>	<i>ə:r</i>
	<i>a:</i>	

Izvor dolgih naglašeni samoglasnikov:

- i:* < stalno dolgi *i* ('*zi:ma* 'zima', '*s'vi:ne* 'svinja', '*li:st* 'list', '*zi:t* 'zid', '*pi:šem* 'pišem')
 < staroakutirani *i* ('*li:pa* 'lipa', '*ri:ba* 'riba', '*xi:še* 'hiša', '*ti:čę* 'ptiči', '*ži:la* 'žila')
 < *ě* pred *r* ('*mi:ra* 'mera', '*vi:ra* 'vera', '*z'vi:r* 'zver', '*ve'či:r* 'večer')¹⁰
 < novoakutirani etimološki *e* pred *r* ('*pi:rje* 'perje')¹¹
 < v izposojenkah (*če'fi:t* 'podstrešje', '*vašta'ri:je* 'gostilna', '*fərmen'ti:n* 'koruza', '*fi:rtax* 'predpasnik', '*ž'ni:dar* 'krojač')
- y:* < stalno dolgi *u* ('*ly:č* 'luč', '*ly:pęm* 'lupim', '*ly:bje* 'lubje', '*ly:na* 'luna', '*p'l'y:če* 'pljuča')
 < staroakutirani *u* v nezadnjem besednem zlogu ('*ky:pa* 'kupa', '*k'ry:xa* 'kruha')
 < redko stalno dolgi *ŕ* med soglasniki ('*čy:n* 'čoln' – toda tudi '*čo:un*)
 < po preglasu iz *u:* (< cirkumflektirani ozki *o:* ali v mlajših tujkah z *u:*) za mehкими soglasniki ('*šy:la* 'šola', '*pər'šy:t* 'pršut')¹²
 < v izposojenkah ('*šy:štar* 'čevljar')
- u:* < dolgi cirkumflektirani *o* ('*ru:x* 'rog', '*bu:x* 'bog', '*γ'nu:ĭ* 'gnoj', '*lu:ĭ* 'loj', '*mu:ĭ* 'moj', '*nu:s* 'nos', '*pra'su:* 'proso'; '*me'su:* 'meso', '*lę'pu:* 'lepo', '*va'ku:* 'oko')

¹⁰ Darja Morelj v svoji diplomski nalogi o košanskem govoru na str. 41 za *ě* in novoakutirani *e* v nezadnjem zlogu pred *r* navaja refleksi '*i:ə* ('*mi:ra* 'mera', '*pi:rje* 'perje').

¹¹ Prav tam.

¹² O tem Rigler v članku Notranjski nepoudarjeni *y* in razvoj *u*-ja v slovenščini, Zbrani spisi I, str. 135.

- i:ə* < stalno dolgi *ę* (*'pi:ət* 'pet', *'vi:əžem* 'vežem', *'zi:əbe* 'zebe', *ɣ'li:ədám* 'gledam', *'pi:əst* 'pest')
- < staroakutirani *ę* (*'di:ətél*'e 'detelja', *pak'li:əkęnt* 'poklekiniti')
- < dolgi cirkumflektirani etimološki *e* (*'li:ət* 'led', *'mi:ət* 'med', *'pi:əč* 'peč', *pe'pi:əu* 'pepel', *dre'vi:əsa* 'drevesa, R ed.', *sər'ci:ə* 'srce')
- < novoakutirani etimološki *e* v nezadnjem besednem zlogu (*'zi:əl*'e 'zelje', *'ži:ənska* 'ženska', *'ži:ənęn* 'ženin', *k'mi:əta* 'kmeta, R ed.', *'ni:əsú* 'nesel', *'ri:əku* 'rekel', *'si:ədəm* 'sedem – 7')
- < v izposojenkah (*ku'ci:əte* 'nogavice', *'ži:əɣən* 'pokopališče')
- u:ə*¹³ < stalno dolgi *o* (*k'lu:əp* 'klop', *d'ru:əx* 'drog', *k'ru:əx* 'krog', *ɣa'lu:əp* 'golob', *'mu:əš* 'mož', *'ɣu:əbəc* 'gobec')
- < staroakutirani *o* v nezadnjem besednem zlogu (*'ɣu:əba* 'goba', *'ku:əče* 'koča', *'tu:əče* 'toča')
- < novoakutirani *o* (*'vu:əl*'e 'volja', *'nu:əše* 'noša', *'du:əta* 'dota', *'nu:əsęm* 'nosim', *p'ru:əsęm* 'prosim')
- < v izposojenkah (*bə'tu:ən* 'gumb', *š'ku:əda* 'škoda')
- je:* < sekundarno naglašeni etimološki *e* (*'žje:na* 'žena', *'tje:ta* 'teta', *'čje:lu* 'čelo', *'nje:sem* 'nesem', *'rje:bru* 'rebro', *s'pje:kla* 'spekla')
- < novoakutirani etimološki *e* v zadnjem besednem zlogu (*k'mje:rt* 'kmet', *ž'rje:m* 'žrem', *'nje:st* 'nesti')
- < kratki *ę* po podaljšanju (*'zje:rt* 'zet')
- < redko dolgi naglašeni *ě* (*b'rje:me* 'breme', *v'rje:me* 'vreme')
- < redko dolgi naglašeni *ę* (*'pje:ta* 'peta', *'mje:xka* 'mehka', *k'lje:čou* 'klečal')
- < v izposojenkah (*c'vje:k* 'žebelj', *špər'ɣje:rt* 'štedilnik')
- uo:* < sekundarno naglašeni etimološki *o*¹⁴ (*'kuo:tu* 'kotel', *'kuo:za* 'koza', *'kuo:nc* 'konec', *'luo:nc* 'lonec')
- < novoakutirani etimološki *o* v zadnjem besednem zlogu (*'puo:rt* 'pod', *š'kuo:f* 'škof', *'kuo:š* 'koš', *k'ruo:p* 'krop') – izjemoma je v takem položaju tudi refleks *'u:* (*d'nu:* 'dno')

¹³ V vzglasju se namesto *u:ə* govori *uə:* (*'uə:ryle* 'orgle', *'uə:souŋək* 'oselnik') oz. *'uə* (*'uəsəm* 'osem', *'uəyle* 'ogljje').

¹⁴ Darja Morelj v svoji diplomski nalogi o košanskem govoru na str. 42 za sekundarno naglašeni *o* in novoakutirani *o* v zadnjem besednem zlogu navaja refleks *'ua:* (*'kuə:za* 'koza', *'kuə:š* 'koš').

- < v izposojenkah (*k'n̥uɔ:f* 'gumb')
- e: < stalno dolgi *ě* (po monoftongizaciji iz *'e:ĩ*)¹⁵ (*m'le:ku* 'mleko', *z've:ɪzda* 'zvezda', *t're:bɛx* 'trebuh', *s've:če* 'sveče, I mn.', *'le:s* 'les', *ɣ're:ɪx* 'greh', *be'se:de* 'besede, I mn.', *'be:ɥ* 'bel')
- < staroakutirani *ě* v nezadnjem besednem zlogu (*b're:za* 'breza', *'ce:sta* 'cesta', *st're:xa* 'streha', *'me:stu* 'mesto', *ka'le:nu* 'koleno')
- < a po oslabitvi pred *ĩ* in po kasnejšem podaljšanju (*z'de:ĩ* 'zdaj')
- < v izposojenkah (*fa'ne:ɪa* 'suknjič')
- o: < redko v novejših besedah, prevzetih iz knjižnega jezika (*'o:pčina* 'občina'¹⁶)
- < a ali *ě* po oslabitvi pred *ɥ* in po kasnejšem podaljšanju (*p'ro:ɥ* 'prav', *zd'ro:ɥ* 'zdrav', *'jo:ɥ* 'jedel')
- o:ɥ < redko dolgi cirkumfleksirani etimološki *o* (*'no:ɥč* 'noč', *'mo:ɥč* 'moč') – v besedah, kjer še ni prišlo do monoftongizacije v *u*
- < stalno dolgi *ɨ* (*'vo:ɥk* 'volk', *'do:ɥx* 'dolg', *'žo:ɥna* 'žolna', *'do:ɥbem* 'dolbem')
- < staroakutirani *ɨ* (*'vo:ɥna* 'volna', *'po:ɥxɛ* 'polhi')
- < kratki naglašeni *ɨ* po podaljšanju (*'po:ɥx* 'polh', *'do:ɥx* 'dolg, prid.', *'mo:ɥst* 'molzti')
- a: < stalno dolgi *a* (*ɣ'ra:ɪt* 'grad', *p'ra:ɪx* 'prah', *d'va:* 'dva', *k'ra:l'* 'kralj', *m'la:ɪ* 'mlaj', *ka'va:č* 'kovač', *t'ra:ɪva* 'trava', *ɣ'la:ɪva* 'glava', *b'ra:ɪda* 'brada', *'ja:pnu* 'apno')
- < staroakutirani *a* v nezadnjem besednem zlogu (*k'ra:ɪva* 'krava', *'ma:ɪtɛ* 'mati', *b'ra:ɪta* 'brata, R ed.')
- < nedosledno novoakutirani *ə* v nezadnjem besednem zlogu (*'ma:šə* 'maša', *'sa:šə* 'sanje', *'pa:sjə* 'pasji')
- < redko dolgi *ə* v padajočem zlogu (*'da:n* 'dan', *'ča:st* 'čast')

¹⁵ Ramovš, 1935, str. 69, za jat v Košani navaja še dvoglasniški refleks *éj* (*déjlu*, *člavéjski*, *wob dvéjjə*, *tréjjə úrə*). Rigler v razpravi O suponiranem slovenskem brkinskem dialektu (ZS I, str. 195) ob tem opozarja na nenašaden izgovor *'je:ĩce* za 'jajce' v Košani (tak izgovor potrjuje tudi gradivo D. Pupis), ki pa se je npr. v Zajelšah v Brkinih tako kot *ej* iz jata tudi že monoftongiral v *e:*.

¹⁶ Kraj Opčine pri Trstu se v košanskem govoru izgovarja *'uɔ:pčine* – informator Marjan Dolgan.

< v izposojenkah (ž'na:ɪbəl 'ustnica', 'fa:ɪrouš 'župnišče', ž'la:ɪf 'zavora', 'ta:ɪʒənt 'tisoč')

əɪr < ʀ: ('pəɪrst 'prst', 's'məɪrt 'smrt', 'təɪrt 'trd', 'žəɪrt 'žrd'/'žreti')

2.2.2. Kratki naglašeni samoglasniki

ɛ

ə

Izvor kratkih naglašanih samoglasnikov:

ɛ < i v zadnjem oz. edinem besednem zlogu ('nɛt 'nit', 'tɛç 'ptič', 'nɛç 'nič', 'sɛt 'sit', 'rɛt 'rit'¹⁷)

< u v zadnjem oz. edinem besednem zlogu (k'rɛx 'kruh', s'kɛp 'skup', 'tɛ 'tu')

< ě v zadnjem oz. edinem besednem zlogu ('sɛm 'sem, prisl.', m'lɛt 'mleti', 'cɛdɛt 'cediti'¹⁸),

ə < kratki naglašeni polglasnik ('pəs 'pes',¹⁹ 'vəs 'ves', 'təšç 'tešč'²⁰)

< dolgi polglasnik v padajočem zlogu ('mɔx 'mah', 'lən 'lan', 'lɔš 'laž', 'vəs 'vas' – toda 'da:n 'dan'²¹)

< novoakutirani polglasnik v nezadnjem besednem zlogu ('vəške 'vaški', ɥ'səxne 'usahne', 'pəxne 'pahne')

< polglasnik po umiku naglasa s kratkega zadnjega zloga proti začetku besede (npr. 'mɔɣla 'megla', s'təbər 'steber', s'təza 'steza', 'pəku 'pekel', 'lɔɣat 'lagati')

< kratki naglašeni a v zadnjem oz. edinem besednem zlogu (b'rət 'brat', 'ɣət 'gad', 'ləs 'las', 'nəs 'nas', m'lət 'mlad', t'kət 'tkati', 'ɣəŋk 'gank, balkon')

< kratki naglašeni ɸ ('bəxa 'bolha')

¹⁷ Toda tudi polglasniški refleksi za oslabeledi kratki naglašeni i ('bək 'beka 'bik bika').

¹⁸ Zapis D. Morelj iz l. 1982 za pomen 'cediti' je 'cɛ:dət.

¹⁹ Kratki naglašeni polglasnik se tu ohranja v vseh sklonih: 'pəs, 'pəsa, 'pəsɛ ...

²⁰ Darja Morelj v svoji diplomski nalogi o košanskem govoru na str. 42 namesto kratkega naglašene polglasnika navaja dolgi refleksi ('pə:s 'pes') – enako velja za polglasnik, ki je prišel pod naglas po umiku naglasa s kratkega zadnjega zloga proti začetku besede (s'tə:bər 'steber').

²¹ Darja Morelj v svoji diplomski nalogi o košanskem govoru na str. 42 za dolgi polglasnik v padajočem zlogu navaja samo refleksi a: ('va:s, 'da:n, 'la:n).

2.2.3. *Nenaglašeni samoglasniki*

u

ɤ
e ə o

a

Izvor nenaglašanih samoglasnikov:

- u < nenaglašeni o v izglasju (*k'ri:tu* 'krilo', *'ši:tu* 'šilo', *'sa:tu* 'salo', *'čje:tu* 'čelo', *'γə:rtu* 'grlo')
- < ɣ za soglasnikom v deležniku -l (*'ni:əs* 'nesel', *'mu:γu* 'mogel', *'də:ru/də:ru* 'drl')
- < nenaglašeni -əl (*'pəku* 'pekel')
- < prednaglasni ɣ (*mu'či:m* 'molčim', *du'ža:n* 'dolžan')
- < nenaglašni -uɫ-, -oɫ- med soglasniki ali na začetku besede (*u'tair* 'oltar', *tu'mi:n* 'tolmun', *dapu'da:n* 'dopoldne')
- < nenaglašeni -əv (samostalniki ž. sp. *b're:sku* 'breskev', *b'ri:tu* 'britev', *'ci:ərku* 'cerkev') in -ov (*b'ra:tu* 'bratov')
- < izjemoma prednaglasni polglasnik (*tu'γa:ta* 'lagala' – toda *ɫəyat* 'lagati' in *ɫa:že* 'laže')
- e < nenaglašeni a za mehкими soglasniki č, š, ž, l', n', j (*'ku:əče* 'koča', *'tu:əče* 'toča', *k'ljie:čet* 'klečati', *'nu:əše* 'noša', *'xi:še* 'hiša', *'ka:še* 'kaša', *p'li:əše* 'pleša', *'me:išet* 'mešati', *'di:ət*'e 'detelja', *'zje:ml'e* 'zemlja', *s'vi:ne* 'svinja', *ɫa'ba:ne* 'lobanja', *'ve:je* 'veja', *'mje:je* 'meja', *'bu:žje* *'pu:ət* 'božja pot', *'vje:že* 'veža'²²)
- < nenaglašeni ɤ sredi besede (*'pa:met* 'pamet', *'žamet* 'žamet') in v izglasju (*'tje:le* 'tele, I ed.', *'žje:ne* 'žene, I mn.', *'fa:nte* 'fante, T mn.')
- < nenaglašeni etimološki e (*ze'ljie:nu/zə'ljie:nu* 'zeleno', *be'se:da* 'beseda', *te'li:əta* 'teleta, R ed. '; *'nje:sem* 'nesem', *'pu:l'e* 'polje', *'mu:rje* 'morje', *'tje:če* 'teče')

²² Iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005.

- o < nenaglašeni o v izglasju ('mizo 'mizo, T ed.', 'lipo 'lipo, O ed.')²³
- a < nenaglašeni a ('žarjat 'žagati', 'delat 'delati', 'jarjada 'jagoda', 'fryška 'hruška', 'sura 'sora', 'staza 'steza')
- < prednaglasni o ('zabi:ə 'zobje, I mn.', 'zaba: 'zoba, R ed.')
- < prednaglasni etimološki o ('dab'ru:ta 'dobrota', 'pačar:se 'počasi', 'pa'le:te 'poleti', 'pa'du:əba 'podoba', 'ka'ri:əne 'korenje', 'va'ku: 'oko', 'ka'le:nu 'koleno', 'pra'su: 'proso', 'va'ta:va 'otava', 'gaspa'dar 'gospodar', 'gava'ri:ta 'govorila')²⁴
- < nenaglašeni e v nikalnici ne ('na 'bu:əm 'ne bom' – toda 'ne'de:l'e 'nedelja')
- ę < nenaglašeni ę ('čę'pi:ne 'črepinje', 'se'nur: 'seno', 'le'si:ən 'lesen', 'uoręx 'oreh', 'su:əsęt 'sosed', 'vi:dęt 'videti', 've:dęu 'vedel, del. -I m. sp. ed.')
- < nenaglašeni i ('teš'čar:tu 'tiščalo', 'ze'dar: 'zidar', 'le'si:ca 'lisica'; 'gra:bęt 'grabiti', 'xu:ədęm 'hodim', 'na 'mi:ze 'na mizi', 'du:olę 'doli', 'že'vi:m 'živim, 1. os. ed. sed.')
- < nenaglašeni u ('le'pi:na 'lupina', 'ste'dje:nc 'studenec', 'kl'ę'čar:u:ca 'ključavnica', 'če'dak:k 'čudak'; 'tre:bęx'²⁵ 'trebuh', 'pa:zdęxa 'pazduha')
- ə < nenaglašeni ə ('ne're:sęc 'merjasec', 'du:əbər 'dober', 'pi:ətək 'petek')
- Vsi nenaglašeni samoglasniki (razen ę) se govorijo tudi v različnih izposojenkah.

2.2.4. Onemitev samoglasnikov

V košanskem govoru popolna redukcija nenaglašanih samoglasnikov ni pogosta, onemevajo predvsem nenaglašeni *i* in *e* iz jata ter polglasnik v naslednjih položajih:

- nenaglašeni izglasni *i* v nedoločniku ('nje:st 'nesti', 'uz'di:ęęnt 'vzdigniti', 'tə:rpeęt 'trpeti', 'du:obęt 'dobiti', 'de:lat 'delati'),

²³ Rigler v Južnotranjskih govorih za Košano navaja, da je izglasni -o iz o diftongiran (str. 204). Na str. 111 Rigler o tem piše: "Poleg -u o je pri več ljudeh mogoče slišati tudi -o. Ponekod (na primer Košana) mlajša generacija -u o že precej opušča /.../".

²⁴ Zadnji primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

²⁵ Darja Morelj v svoji diplomski nalogi o košanskem govoru na str. 2 in 43 za oslabeli nenaglašeni *u* navaja refleksi ə ('tre:bəx 'trebuh').

- ponaglasni *i* v priponi *-iti* (*uz'dirγent* 'vzdigniti'),
 - ponaglasni priponski *i* v 1. osebi dv. in mn. sedanjиков glagolov na *-iti -im, -eti -im* ('*vi:dva, 'vi:dvę* 'vidiva, sed.', '*vi:dmo* 'vidimo, sed. '; '*nu:əsva, 'nu:əsve* 'nosiva, sed.', '*nu:əsmo* 'nosimo, sed. '),
 - ponaglasni priponski *i* v 1. in 2. os. dv. in mn. velelnikov glagolov na *-eti -im, -iti -im, -ati -em, -eti -em* ('*tə:rpva* 'trpiva, vel.', '*tə:rpta* 'trpita, vel.', '*tə:rpmo* 'trpimo, vel.', '*tə:rpte* 'trpite, vel.', '*s'ka:čte* 'skačite, vel.', '*ve:tte* 'vedite, vel. '),
 - ponaglasni priponski *i* v deležniku na -l ed. ž. sp. ter dv. in mn. m. sp. ('*ty:lta* 'tulila', '*ky:plta* 'kupila'),
 - ponaglasni *i* v priponi *-ica* (*γa'se:nca* 'gosenica'),
 - ponaglasni *i* v predlogu *pri* (*pər*),
 - ponaglasni *ě* v priponi *-eti* ('*uo:tpərt* 'odpreti'),
 - ponaglasni *ě* v pridevniški končnici *-ega* v R, T ed. in *-emu/-emi* v D, M ed. (*ba'γa:dya* 'bogatega', *ve'suo:kmę* 'visokemu, visokem') ter v končnici *-emu/-emi* v D, M. ed. in *-ega* v R, T ed. svojilnih zaimkov *moj, tvoj, svoj* ('*mγo:i mę* 'mojemu, mojem', '*mγo:iγa* 'mojega', '*tγo:i mę* 'tvojemu, tvojem', '*tγo:iγa* 'tvojega', '*sγo:iγa* 'svojega')
 - ponaglasni priponski *ě* v deležniku na -l ed. ž. sp. ter dv. in mn. m. in ž. sp. ('*vi:dla* 'videla', '*ve:dlę* 'vedeli'),
 - polglasnik v priponi *-ec* oz. *-əc* ('*pa:γc* 'palec', '*za:γc* 'zajec').
- Drugi nenaglašeni samoglasniki onemijo redko – tako npr. *o* v nekaterih naslonskih oblikah glagola *biti* v prihodnjiku (*bmo* 'bomo', *pste* 'boste', *bdo* 'bodo', *bvę* 'bova, 1. os. dv. ž. sp.', *pstę* 'bosta, 2. in 3. os. dv. ž. sp.').

2.3. Soglasniki

Zvočniki				Nezvočniki			
v/γ			m	p	b	f	
	l/ł	r	n	t	d		
j	l'		ń	c		s	z
				č		š	ž
				k	γ	x	

Soglasniški sistem je zelo podoben tistemu v knjižnem jeziku, le da se v košanskem govoru ob *l* (*'pi:ɛ:lɛn* 'pelin') govori tudi zadnjenebni *l* pred zadnjimi samoglasniki (*'pɫa'ni:na* 'planina'), ohranjena pa sta tudi mehka *l* (*'na:ɣəl* 'nagelj', *ne'de:l'e* 'nedelja', *'zi:əl'e* 'zelje', *'pu:l'e* 'polje') in *n* (*'kuo:stań* 'kostanj', *žəbeu'ńa:k* 'čebelnjak', *ɫa'ba:ńe* 'lobanja'). Poleg v se v položaju pred zadnjimi samoglasniki lahko govori tudi *u*, in sicer predvsem kot proteza (*'vi:nu* 'vino', *'če:vu* 'črevo', *vapu'da:n* 'opoldne' – *'uəsəm* 'osem', *'uorɛx* 'oreh'); zobnoustnični *v* se govori tudi pred *r* (*'vr̥i:me* 'vreme', *'vra:ta* 'vrata'). Namesto zvenečega mehkonebnega zapornika *g* se tu govori pripornik *ɣ* (*'ɣra:t* 'grad', *'ɣa:va* 'glava', *'ja:ɣada* 'jagoda'). Kljub majhnim razlikam v sistemu pa se zaradi drugačnega glasoslovnega razvoja notranjskega narečja distribucija/porazdelitev soglasnikov v košanskem govoru v marsičem razlikuje od knjižnega jezika oz. drugih slovenskih narečij. Tako tu med drugim govorijo tudi protetični *v/u* pred zadnjimi samoglasniki (*va'bə:rvɛ* 'obrvi', *'uor̥at* 'orati', *uuj'či:n* 'moška priča') in protetični *j* pred sprednjimi samoglasniki (*'jɛščəm* 'iščem', *'ji:mamo* 'imamo', *jɛɣ'ra:čke* 'igračke', *u 'Ji:drijɛ* 'v Idriji'), ob tem pa tudi prehodni *j* pred zobnimi soglasniki (*'u:ɫsta* 'usta'). V izglasju se tako kot v knjižnem jeziku govorijo samo nezveneči nezvočniki – zveneči nezvočniki se v tem položaju premenjujejo s svojimi nezvenečimi pari (*x'ri:p* 'hrib', *'mi:ət* 'med', *'bu:x* 'bog', *'ɫəs* 'laz', *k'ri:š* 'križ'). Prav tako se nezvočniki po zvenečnosti prilagajajo sledečim nezvočnikom (*vapxa'ji:ɫu* 'obhajilo', *'o:pčina* 'občina', *pste* 'boste – 2. os. mn. glagola *biti*', *'uor̥pərt* 'odpreti', *'sy:ɣɣa* < **'sy:seɣa* 'suhega', *'pi:ədəsət* 'petdeset', *'ši:əzdesət* 'šestdeset', *'ɣdu:* 'kdo', *uot'kər* 'odkar'). Tako kot v dolenjščini je tudi tu ohranjena soglasniška skupina *šč* (*'jɛščəm* 'iščem', *vay'ńi:šče* 'ognjišče', *'təšč* 'tešč'), pa tudi mehčanja mehkonebnikov *k*, *ɣ* (< *g*), *x* pred sprednjimi samoglasniki v *č/t*, *j*, *š/x* košanski govor ne pozna (*'nu:əɣe* 'noge', *'ru:əkɛ* 'roki', *'my:xe* 'muhe').²⁶ Skupina *črč*, *žrč* pa je prešla v *če*, *že*: *'če:da* 'čreda', *'če:išńe* 'češnja', *čɛ'pi:ne* 'črepinje', *'če:vu* 'črevo', *'žɛbe* 'žrebe'.

²⁶ Informantka Dana Smrdel pa se spominja, da je njen oče še govoril *'ši:še* za 'hiše'.

Soglasniki so nastali iz enakih glasov v izhodiščnem splošnoslovenskem fonološkem sistemu, poleg tega pa še:

- u, v* < kot protetični glas pred zadnjimi soglasniki *a, o, u* ('*u*o:knu 'okno', '*u*on 'on', '*u*ə:ryl'e 'orgle' – va'ku: 'oko', 'vu:əžę 'ožji', va'bi:stę 'obisti', va'bə:rvę 'obrvi', va'pa:ŋkę 'opanki', va'jə 'oje', 'vo:uca 'ovca', va'p'ti:ca 'potica', 'vəš 'uš', va'ŋi:šče 'ognjišče')
- < *l* v položaju pred soglasnikom in v izglasju, npr. v deležniku na -l ('pa:uc 'palec', 'tə:rpęu 'trpel', 'šo:u 'šel, del. -l m. sp. ed.')
- < *dl, tl* v del. -l m. sp. ('po:u 'padel', 'bu:u 'bodel', 'jo:u 'jedel', p'ljie:u 'pletel', c'vęu 'cvel, cvetel')
- < *v* v izglasju in v položaju pred soglasnikom (zd'ro:u 'zdrav', p'ro:u 'prav', č'lo:uk 'človek', za'po:ut 'zapoved' – čta've:ka 'človeka'²⁷)
- l* < *l* pred zadnjimi samoglasniki ('ži:ta 'žila', ka'lu: 'kolo')
- < *dl, tl* v del. -l ed. ž. sp. in dv. m. sp. – pred zadnjim samoglasnikom *a* ('pa:ta 'padla', 'bu:ta 'bodla', 'je:ta 'jedla', p'le:ta 'pletla', c'vęta 'cvetela') in v primarni skupini *dl*²⁸ pred zadnjimi samoglasniki ('k'ri:tu 'krilo', 'ši:tu 'šilo', 'sa:tu 'salo')
- l* < *l* in *dl* pred sprednjimi samoglasniki (p'le:ta 'pletla', p'ri:əłę 'predli', 'vi:le 'vile')
- l'* < *l'* ('s'ti:əł'e 'stelja', k'ra:l' 'kralj', 'zje:ml'e 'zemlja', k'l'y:č 'ključ', 'vu:əł'e 'volja', l'ə'di:ə 'ljudje')
- ń* < *ń* ('u:ɣəń 'ogenj', s'vi:ńe 'svinja', 'ly:kńe 'luknja', s'kędęń 'skedenj', 'ńi:va 'njiva', ka'ri:əńe 'korenje', 'ka:mńe 'kamenje', z'na:mńe 'znamenje, na'pi:ńe 'napenja, 3. os. ed. sed.')
- n* < izjemoma *m* ('ni:əžnar 'mežnar, cerkovnik')
- v položaju pred mehkonobniki *k, ɣ, x* ima *n* položajno različico *ŋ* (va'pa:ŋkę 'opanki', š'te:ŋęe 'stopnice')
- j* < kot prehodni glas pred *z, s* ('u:įzda 'uzda', 'u:įsta 'usta')
- < kot protetični glas pred sprednjimi samoglasniki ('jęščem 'iščem')
- p* < *b* v izglasju (ɣa'lu:əp 'golob', 'ru:əp 'rob', 'ɣu:əp 'gob, R mn.')

²⁷ Ustna informacija M. Dolgana, aprila 2005.

²⁸ Sekundarna skupina *tl, dl* pa je ostala nespremenjena ('t'ə 'tla', d'lən 'dlan').

- f* < *h* v besedi *fry:ška* 'hruška'
t < *d* v izglasju ('*mi:ət* 'med', '*zi:t* 'zid', '*b'ra:t* 'brad, R mn.')
- ɣ* < *g* sredi ali v začetku besede ('*ʎo:ɣən* 'ogenj', '*nu:əɣa* 'noga', '*ʎo:ra* 'gora', '*ʎə:rm* 'grm', '*pər'ɣi:šče* 'prgišče')
- x* < *g* v izglasju ('*tʉ:əx* 'log', '*nu:əx* 'nog, R mn.', '*tʉ:x* 'rog')
 < *g* pred *t* ('*ʎo:xt* 'noht')
 < *k* v predlogu *k*
- s* < *z* v izglasju ('*təs* 'laz', '*m'rəs* 'mraz', '*kʉo:s* 'koz, R mn.')
- š* < *ž* v izglasju ('*təš* 'laž', '*mu:əš* 'mož', '*ku:əš* 'kož, R mn.')
- k* < nedosledno *t* pred *j* (*k'je:* 'tja', *k'je:lje* 'tjale' – toda *t'ri:ətjə* 'tretji')
- z* < nedosledno *g* pred končnico *-ega* (*d'ry:zɣa* 'drugega')
- c* < nedosledno *k* pred končnico *-ega* (*t'a:cɣa* 'takega')
- č* < otrdel iz *t*' (*s've:če* 'sveča')

Druge posebnosti v soglasniškem sistemu:

- soglasniška skupina *zvV*-²⁹ v besedi *zvɔn* je prešla v *zgV*- (*z'ʎo:nčək* 'zvonček, navček', *z'ʎo:nət* 'zvoniti', *z'ʎu:n* 'zvon'),
- soglasniška skupina *sk*- je prešla v *šk*- (*š'ka:l̩a* 'skala', *š'ku:ətje* 'skorja'),
- v soglasniški skupini *pš*- je *p* onemel (*šə'ni:ca* 'pšenica'),
- v soglasniški skupini *pt*- je *p* lahko onemel ('*tęč* 'ptič'),
- v soglasniški skupini *tv*-, *sv*- je izpadel *v* ('*tʉ:ɟ* 'tvoj', '*su:ɟ* 'svoj'),
- v soglasniški skupini *-xtn*- je izpadel *t* (*za'nu:xənca* 'zаноhtnica, gnojenje za nohtom'),
- izpadel je *d* v vprašalnem zaimku **kdi* 'kje' ('*ki:*),
- zaradi prekozložne asimilacije se je *s-š* in *s-ž* razvilo v *š-š*³⁰ in *š-ž* (*bę poš'ty:šała jęn poš'ty:šała* 'bi poslušala in poslušala', '*šy:še* 'suša',³¹ '*š'ly:žba* 'služba'),³²

²⁹ Velika črka *V* tu pomeni vokal/samoglasnik.

³⁰ Na ta pojav je v Južnonotranjskih govorih, str. 172, opozoril J. Rigler, potrjujejo ga tudi posnetki avtorice tega prispevka iz Dolnje Košane, medtem ko ga gradivo iz zapisa D. Pupis ne potrjuje (*sę'ši:* 'suši, 3. os. ed.sed.')

³¹ V bližini Dolnje Košane sta tudi kraja Stara in Nova Sušica, ki se v narečju izgovarjata kot *ši:ca*, kar potrjuje tudi napis na košanskem pokopališču. Beseda se je razvijala nekako takole: **su'ši:ca* > **šu'ši:ca* > **šę'ši:ca* > **šši:ca* < **ši:ca*.

³² Primeri so iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

- zaradi disimilacije s sosednjimi zobnimi soglasniki je izpadel *t* v besedi 'podplat' (*p̣uɔ:p̣lat*),
- disimilacija *m-n > b-n* (*bra'vi:nc* 'mravljinec, mravlja', *bra'vi:nšče* 'mravljišče').

3. Oblikoslovne značilnosti košanskega govora

Notranjski govor Dolnje Košane se le v redkih oblikoslovnih podrobnostih razlikuje od knjižnega jezika – gre za nekatere končnice v pregibanju samostalnikov in pridevniških besed ter glagolov:

- končnica *-ę (< -i)* v D, M ed. samostalnikov m., sr. sp. (*b'ra:tę* 'bratu', *'si:nę* 'sinu', *'uɔ:knę* 'oknu', *u'se:nę* 'v senu', *na b're:γę* 'na bregu', *na 'nje:bę* 'na nebu', *vat'ruɔ:kę* 'otroku'),
- končnica *-am* v O ed. samostalnikov m., sr. sp., ki se je razširila iz ženske sklanjatve (*z b'ra:tam* 'z bratom', *s st'ri:cam* 's stricem', *pred γ'ne:zdam* 'pred gnezdrom', *s ka'li:əsam* 's kolesom') – toda končnica *-em* za mehкими soglasniki (*s 'kuɔ:ńem* 's konjem', *s ko'va:čem* 's kovačem'),
- končnica *-am* v D mn. samostalnikov m. sp. (*b'ra:tam* 'bratom', *'fa:ntam* 'fantom', *st'ri:cam* 'stricem') – toda končnica *-em* za mehкими soglasniki (*'kuɔ:ńem* 'konjem', *ko'va:čem* 'kovačem'),
- končnica *-mę/-emę/-amę* v O mn. samostalnikov m. in sr. sp. (*s 'kuɔ:ńemę* 's konji', *s ka'li:əsmę* 's kolesi', *s st'ar:šmę* 's starši', *z 'ri:əbramę* 'z rebri', *s 'si:namę* 's sinovi' – toda tudi končnica *-i* (*s 'kuɔ:ńę* 's konji', *z 'ri:əbrę* 'z rebri', *s te'li:ətę* 's teleti', *z vat'ruɔ:cę* 'z otroki', *z b'ra:tę* 'z brati', *s 'si:nę* 's sinovi'),
- iz odvisnih sklonov se je tudi v I ed. po analogiji osnova nekaterih samostalnikov srednjega spola podaljšala s pripono *-i:əs-* (*u'ši:əs* 'uho', *u'ši:əs* 'ušesa'),
- dvojina je v I, D, T in O samostalnikov 1. ženske sklanjatve še ohranjena (I, T *'ru:əkę*, D, O *'ru:əkama* – I, T mn. *'ru:əke*, D, O mn. *'ru:əkamę/ra'ka:mę*), medtem ko sta R in M enaka kot v množini (R *'ru:ək/'ru:k*, M *'ru:əkax*) – enako velja za samostalnike sr. sp. (I, T *te'li:ətę*, D, O *te'li:ətama* – I, T mn. *te'li:əta*, D, O mn. *te'li:ətam*)

- končnica *-(e)mę* v D in M ed. pridevniških besed m., sr. sp. (*'duo:bręmę* 'dobremu, dobrem', *ba'ęa:tmę* 'bogatemu, bogatem', *'muo:ięmę* 'mojemu, mojem'),
- števnika *d'va:* in *t'ri:* je pri sklanjanju podaljšujeta osnovo z *-j(e)-* (*d've:jęx*, *t're:jęx* – R, M, *d've:jęm*, *t're:jęm* – D, z *d've:ięmę*, s *t're:ięmę* – O),
- maskulinizacije in feminizacije nevter košanski govor ne pozna (*ječ'me:nuoę ka'f̄ie:* 'ječmenova kava', *'ki:słu 'zi:əl'e* 'kislo zelje',³³ *ve'li:ka 'me:sta* 'velika mesta', *'le:pa dək'li:ęta* 'lepa dekleta'),
- končnica *-sta* in *-stę* v 2. in 3. os. dv. ter *-ste* v 2. os. mn. sedanjika tako atematskih kot tematskih glagolov (*'de:łasta/'de:łastę* 'delata', *'de:łaste* 'delate', *'nu:ęsęsta/'nu:ęsęstę* 'nosita', *'nu:ęsęste* 'nosite'),
- razlikovanje m. in ž. spola v dvojinskih oblikah sedanjika vseh glagolskih oseb (*da'bi:va* 'dobiva, 1. os. dv. m. sp.', *da'bi:vę* 'dobiva, 1. os. dv. ž. sp.', *da'bi:sta* 'dobita, 2. os. dv. m. sp.', *da'bi:stę* 'dobita, 2. os. dv. ž. sp.', *da'bi:sta* 'dobita, 3. os. dv. m. sp.', *da'bi:stę* 'dobita, 3. os. dv. ž. sp.'), enako tudi v 1. in 2. os. dv. velelnika (*'bu:ędva/'bu:ędvę* 'bodiva', *'bu:ętta/'bu:ęttę* 'bodita'),
- velelnik glagolov *gledati*, *povedati*: *ę'li:ędę* 'glej', *po've:ęd naę'la:s* 'povej naglas',³⁴
- v nekaterih glagolih se je sedanjiška osnova prenesla tudi v deležnik na *-l*: *je 'zęcnu* 'je začel', *ęz bo 'ęo:na p'ri:młta ę 'ru:ęke* 'vas bo ona prišla v roke', *d'va:krat sęm 'ęu:ęđł a* 'dvakrat sem ušla',³⁵
- košanski govor ima kratko obliko nedoločnika (*ęz'di:ęęnt* 'vzdigniti', *'ņie:st* 'nesti', *'vi:ęęt* 'videti', *'de:łat* 'delati', *'pęęęnt* 'pahniti', *'ži:vęęt* 'živeti', *'duo:ęęt* 'dobiti', *'tę:ęęęt* 'trpeti'),
- v oblikoslovnih pregibnostnih vzorcih vedno bolj prevladuje nepremični naglasni tip na osnovi, ki že izpodrinja mešanega (npr. 1. ženska sklanjatev: *'ru:ęka 'ru:ęke 'ru:ękę* ..., spregatev glagola *'ęo:ęęęrt* 'odpreti': *'ęo:ęęęrem 'ęo:ęęęreš 'ęo:ęęępre 'ęo:ęęępremo 'ęo:ęęępreste 'ęo:ęęęprejo* ..., *'ęo:ęęętry je/vat'pę:ru je*), kar je med drugim tudi posledica mladih naglasnih umikov.

³³ Primeri so iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

³⁴ Zadnji primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Ada Smrdel.

³⁵ Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

3.1. Oblikotvorne posebnosti

Tudi glede tvorjenja oblik se košanski govor ne razlikuje močno od knjižnega jezika, najopaznejše so npr. razlike pri stopnjevanju pridevnikov ali tvorjenju nekaterih nedovršnih glagolskih oblik:

- primernik pridevnikov se večinoma tvori s pripono *-i* (oz. *-e*), ne *-ji* ('vu:əže 'ožji', 'vi:əče 'večji', 'vi:še 'višji'), ter s pripono *-še* ('m'la:jše 'mlajši', 's'ta:pše 'slabši), sicer pa tudi opisno z *bolj* ('bəl' ɣlə'bʊo:k 'bolj globok'),
- presežnik pridevnikov se tvori s predpono *'nər-* in *'nəj-* ('nər'vi:əče – 'nəj'vi:əče), lahko pa tudi z dodanim določnim členom *ta* ('nərta'vi:əče – *ta* 'nər'vi:əče, 'nər'vi:še 'najvišji', tudi *ta* 's'ta:rše 'najstarejša'³⁶), sicer pa tudi opisno z *najbolj* ('nər'bəl' ɣlə'bʊo:k 'najbolj globok'),
- nedovršniki (ponavljalnih) glagolov, ki imajo v knjižni slovenščini pripono *-ovati -ujem*, se tvorijo s pripono *-ava-* ('kə'pa:vam 'kupujem', 'obde'ta:vamo 'obdelujemo'³⁷),
- poleg *-krat* uporabljajo tudi romanizem *-bət* ('a:ŋkrət³⁸ – 'a:nbət 'enkrat, некоč'),³⁹
- pomanjševalnice samostalnikov sr. spola se tvorijo s pripono *-ko* ('je:ičku 'jajček').

4. Besedje in nekatere skladijske značilnosti

V košanskem govoru je ohranjenih še nekaj starih slovenskih besed, ki jih v drugih slovenskih narečjih ni slišati, npr. *va'bi:stę* 'obisti – ledvice' (beseda je v knjižnem jeziku ohranjena le še v frazemu "do obisti"), *vas're:dñe* 'gožva – usnjeni obroček pri cepcu', *pat'su:nčnək* 'vzhodni veter', *'ze:tra* 'jutri zjutraj' – *z'jy:trę* 'zjutraj', *dal'jy:žnək* 'dopoldanska malica', *ne're:səc* 'merjasec, neresec', *'u:ȳc* 'mož, ki živi na domačiji svoje žene', *'u:ȳna* 'ženska, ki živi na domačiji svojega moža', *s'tərnəč*

³⁶ Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

³⁷ Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

³⁸ Informantka Dana Smrdel besedo izgovarja kot *'je:ŋkat*.

³⁹ Oba podatka sta iz zapisa D. Morelj, 1982. M. Dolgan mi je ustno posredoval še košansko obliko za 'dvakrat' in 'trikrat': *d'va:'bʊo:ta* in *'tri:'bʊo:te*.

'bratranec' in *stər'ni:čka* 'sestrična',⁴⁰ *s'va:tvica* 'ženska priča' in *uui'či:n* 'moška priča'⁴¹ ipd. Tu poznajo tudi obliko *'pa:l'ək* za 'pajek' in od tod tudi *'pa:l'čouna* za 'pajčevina'. Za pomen 'tuj' imajo v tem govoru pridevnik *'lęskę*⁴² (< *ljudski'). Poleg prislova *'sęm* 'sem' se tu rabi tudi prislov *'lįe:s* 'le-sem, sem'. Vrstilni števnik 'četrti' ima v košanskem govoru dve obliki: navadno se govori (*ta*) *čę'tǎ:rtę*, za izražanje časa pa se uporablja zveza *ub š'tįe:ri* *'uuri* 'ob četrti uri, ob štirih'.⁴³ Zanimiva sta tudi glagola *'pa:metęt* 'spominjati se' (npr. *uot'kǎr lįęst 'pa:metęm* 'odkar se spominjam') in *na'va:dęt* 'naučiti' (npr. *'usįe: vaz bo 'uoi:na na'va:dļa* 'vse vas bo ona naučila').⁴⁴ Kot izrazit lokalizem Košanci izpostavljajo tudi glagol *'ńu:rit 'ńu:rim* 'godrnjati godrnjam'. Tu se uporablja predlog *sęs* 's/z', tudi 'iz' (*sęs tram'vajjom* 's tramvajem', *'xi:še sęs s'lǎ:mnato st're:xo* 'hiša s slamnato streho', *'sa:me sęs 'sįe:stro* 'sami s sestro', *sęs šk'ri:ńę* 'iz skrinje').

V tem govoru se seveda rabijo tudi izposojenke iz jezikov v stiku – največkrat so to romanske izposojenke, npr. *'fǎčou* 'ruta, robec', *fǎ'ne:lǎ* 'suknjič', *ku'ci:ǎte* 'nogavice', *bǎ'tu:ǎn* 'gumb', *čę'fi:t* 'podstrešje', *vašta'ri:je*⁴⁵ 'gostilna', *fǎrmen'ti:n* 'koruza', *ba'lǎ:r* 'plesišče',⁴⁶ *bǎrčǎ:lert* 'zapestnica', *ńu'za:ńę* 'rezanci'.⁴⁷ Pogoste pa so tudi iznemške izposojenke, npr. *ńńa:bǎl* 'ustnica', *'ńi:ǎyǎn* 'pokopališče', *k'ńu:ǎf* 'gumb', *'ńirtǎx* 'predpasnik', *fry:ńtęk* 'zajtrk', *ńńi:dar* 'krojač', *'ńy:ńtar* 'čevljar', *c'vįe:k* 'žebelj', *ńpǎr'ńįe:rt* 'štedilnik', *'fa:rouš* 'župnišče', *ńńǎ:ńf* 'zavora', *'ta:uńǎnt* 'tisoč'.

Zelo zanimiva je tudi tvorba zloženih povedi, npr.:⁴⁸

⁴⁰ V novejšem času že prevladuje raba poimenovanj *brǎ'tra:ńc* in *sest'ri:ńna* – informantka Dana Smrdel.

⁴¹ V novejšem času že prevladuje raba poimenovanja *p'ri:ńę* – informantka Dana Smrdel.

⁴² Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

⁴³ Ustna informacija M. Dolgana, aprila 2005.

⁴⁴ Primera sta iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

⁴⁵ Informantka Dana Smrdel besedo izgovarja kot *ušte'ri:je*.

⁴⁶ Košansko besedo *ba'lǎ:r* za 'plesišče' je povedal M. Dolgan, aprila 2005.

⁴⁷ Zadnja primera sta iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Dana Smrdel.

⁴⁸ Vse povedi v nadaljevanju razprave so iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantke Marija Požar Pupis, Dana Smrdel, Ada Smrdel.

- protivno priredje z veznikom *ma* 'ampak, pa': *Ne d'uo:stę, ma 'e:na, d'vei: 'tə:rtę so 'ra:slę. 'Ne veliko, ampak ena, dve trte so rastle.' Ta'ku: se so prek'ła:dałę 'šem pa 'k'je:, ma dakan'ča:tu se je pa 'tu:kej u kap'ła'ni:ję. 'Tako so se prekladali sem in tja, ampak končalo se je pa tukaj v kaplaniji/župnišču.' In səm xa'di:ła x 'ńe:mę, na'si:ła, ma me 'ni: pay'li:e:du. 'In sem hodila k njemu, nosila, pa me ni pogledal.' Səm 'rje:k'ła, to'va:riš pol'ko:unik, tə'ku: pa tə'ku, in səm mu /.../ 'da:ła, ma je 'mo:uču. 'Sem rekla, tovariš polkovnik, tako in tako, in sem mu /.../ dala, pa je molčal.' 'Se:i 'jęst 'ne:sęm x'te:ła, ma so me pər'si:llę. 'Saj jaz nisem hotela, pa so me prisilili.'*
- protivno priredje z veznikom *ma'ya:rę*: *'Nje:smo γ'li:x uodlič'ńa:kę, ma'ya:rę smo p'ro:u 'duo:brę. 'Nismo ravno odličnjaki, smo pa prav dobri.'*⁴⁹
- podredna zveza stavkov z oziralnim veznikom *ku* 'ki, kateri, kako'⁵⁰ ter raba veznika *kar* v pomenu 'takrat ko': *A 'ne: p 'ti: še 'kej po've:dała, 'ku: je b'łuo:, 'kər si b'ła 'ti: m'ła:da, 'ńje:. Ino səm p'ra:u'ła, ku je b'łuo: /.../ 'Ali ne bi ti kaj povedala, kako/kaj je bilo, ko si bila ti mlada. In sem pripovedovala, kako/kaj je bilo /.../'*
- tvorjenje krajevnega odvisnika s podrednim veznikom *kamor* namesto *kjer*: */.../ je b'ła 'o:pčina kle u Ka'ša:nę, kəmər je 'va:γa '.../ je bila občina tukaj v Košani, kjer je tehtnica', pər Da'mi:ŋkovęx, kəmər ste bli p're:i 'pri Dominkovih, kjer ste bili prej' itd.*
- s stališča osrednjih narečij in knjižnega jezika je nenavadno (nastalo pod vplivom italijanskega jezika) tudi naslednje izražanje namere z nedoločnikom (in predlogom *za*) namesto z namernim odvisnikom: *Tə'ku:ə, za 'ne: 'ce:u 'da:n 'tu:kej 'vęšet. 'Tako, da ne bi cel dan tukaj viseli.' 'Puo:l, namęst 'jęt 'k'je: 'kəmər je 'šo:u, bę 'mu:əyu 'jęt /.../'Po-tem, namesto da bi šel tja, kamor je šel, bi moral iti /.../', 'Ste š'lę 'jęt 'uęn za 'jęt s'part 'γuo:r. 'Ste šli ven, da/ko ste šli spat gor.'*

⁴⁹ Primer je iz gradiva, posnetega v Dolnji Košani aprila 2005 – informantka Ingrid Smrdel, por. Mozetič (roj. 1966).

⁵⁰ Ramovš, 1935, str. 72: "Ta *ku* je pač izposojen oz. vsaj vplivan po furlanskem relativu *cu* /.../'".

Pod vplivom italijanščine je tudi besedni red v samostalniški besedni zvezi z ujemalnim pridevniškim prilastkom za samostalniškim jedrom: *je t̥je:kla x'či: 'm̥uo:ja* 'je rekla moja hči', *je bla 'ky:ɣne ve'li:ka* 'je bila velika kuhinja', *šem da'bi:la 'kje:t̥anco z'la:to* 'sem dobila zlato verižico', *kram'pi:r 't̥je:ɳstan* 'pražen krompir', *'t̥je:ta Da'mi:ŋkova* 'Dominkova teta', *x 'Mi:ckę Ka'ña:lovę* 'h Kanjalovi/Konjalovi Micki' ipd.

Tudi vrstni red naslonk je drugačen kot v knjižnem jeziku: *No, in 'p̥uo:l je 'uo:n ɣa z'mi:rjoɥ, na 'de:lę 'd̥uo:l ɣa je z'mi:rjoɥ, da je fa'si:st.* 'In potem ga je on zmerjal, na delu doli ga je zmerjal, da je fašist.' *Taku: se so prek'la:dałę 'šem pa 'kje: /.../* 'Tako so se prekladali sem in tja/.../' itd.

5. Sklep

Jezik, tudi narečje, je živ organizem, ki se neprestano spreminja, kot se spreminja tudi način življenja njegovih govorcev. Ljudje danes niso več tako vezani na svoj domači kraj kot nekoč, novice iz sveta prihajajo v domove preko različnih medijev (domačih slovenskih – nacionalnih in lokalnih, ter tujih – predvsem italijanskih), dnevno se vozijo v službe, šole, k zdravniku ali na obiske in po nakupih tudi v bolj oddaljene kraje; v večja urbana središča se priseljujejo ljudje iz ožje in širše okolice, manjše vasi – tudi v Košanski dolini – pa se praznijo. Vse to gotovo vpliva tudi na spreminjanje krajevnih govorov oz. narečij, in sicer tako na besedni (nekatero besede izginjajo skupaj s predmeti, ki se ne rabijo več, govorijo pa se seveda vedno nove, ki zamenjujejo stara poimenovanja in poimenujejo tudi vedno nove stvari, pojave in pojme sodobnega sveta) kot tudi na glasoslovni in oblikoslovni ravnini (narečnega) jezikovnega sistema⁵¹.

Tudi Košanka Dana Smrdel je v pogovoru z avtorico tega prispevka opozorila na spreminjanje domačega krajevnega govora: "*Ja:, 've:ste 'ka:ɣ je. Ta'ku: je. 'Mi: ɣava'ri:ma z'de:ɣ ən 'ma:ɥ dər'ɣa:čę, 'n̥je:ɳ. 'Čy:ɣite, 'šy:ɳle ən 'tu: in se ɥ'se: spre'mi:ne, 'n̥je:ɳ. Ma kə šem bla 'jest 'ta:ka 'mu:la, smo ɣava'ri:lę 'd̥uo:st dər'ɣa:čę, 've:š. Na p'ri:mer, 'jest 'jęmam 'sje:stro ɥ*

⁵¹ To spreminjanje krajevnega govora (in nedoslednost v izgovoru) na glasoslovni ravnini je mogoče opaziti tudi v narečnem gradivu, predstavljenem v tem članku.

A'meirikę, 'nje:, pa je š'la 'm̩o:je 'e:na 'sje:stra ɥo'bi:skat, pa je ɣovo'ri:la ko ɣovo'ri:mo z'de:j, ko'za:rc, k'ro:žnik, 'tu:, pa 'ni: 've:dla, 'ka:ij je. V'la:k, 'nje:, 'za:ño je biɥ 'cu:k, 'nje:, ta'ku: da ... Ko je š'la, je b'la s'ta:ra šest'nai:st 'le:t, ɥo:na je ɣovo'ri:la ta'ku:, ko smo 'mi: tak'rat ɣovo'ri:lę, 'ne: kukę pa z'de:ij. Je 're:kla, pa 'ka:ij 'vi: ta'ku: dę'ɣa:čę ɣovo'ri:ste, 'ka:ij ɥ'se: po mo'de:rnu, je 'de:lala, 'nje:. In ta'ku:, je raz'li:ka, 'nje:.

Literatura in viri:

- Rudolf Kolarič: Govori na Pivki. Stopnjevanje pridevnikov in prislovov. – *Razprave/Dissertationes V*, Ljubljana: SAZU, 1959, str. 15–27.
- Rudolf Kolarič: Govori na Pivki. O sintaksi pivškega govora. – *Razprave/Dissertationes V*, Ljubljana: SAZU, 1959, str. 42–47.
- Tine Logar: *Slovenska narečja*. – (Kondor 154.) Ljubljana: Mladinska knjiga, 1975, str. 102–103.
- Tine Logar: *Košana in okolica*. – Rokopis iz arhiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA 148), Ljubljana, 1952.
- Tine Logar: Govori na Pivki. Glasoslovje in oblikoslovje. – *Dialektološke in jezikovno-zgodovinske razprave*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996, str. 180–187 (tudi v: *Razprave/Dissertationes V*, Ljubljana: SAZU, 1959, str. 3–14).
- Tine Logar: Jugozahodna slovenska narečja in govori. – *Dialektološke in jezikovno-zgodovinske razprave*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996, str. 385–389.
- Tine Logar: Pripombe k obsegu in karakteristiki kraščine in notranjščine v Ramovševih Dialektih. – *Dialektološke in jezikovno-zgodovinske razprave*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996, str. 65–67.
- Joža Meze: Govori na Pivki. O abstraktih iz pridevnikov. – *Razprave/Dissertationes V*, Ljubljana: SAZU, 1959, str. 28–41.
- Darja Morelj: *Govor vasi Košana. Diplomaska naloga*. – Tipkopis iz arhiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA 148), Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1982.
- Dragica Pupis: *Dialektično gradivo za vas Doljna Košana*. – Rokopis iz arhiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA 148), Ljubljana: Filozofska fakulteta, 1971.
- Fran Ramovš: *Historična gramatika slovenskega jezika. VII. Dialekti*. – Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1935, str. 69–72.
- Jakob Rigler: *Južnotranjski govori*. – Ljubljana: SAZU, 1963.
- Jakob Rigler: Notranjski nepoudarjeni y in razvoj u-ja v slovenščini. – *Zbrani spisi I*. Ljubljana: Založba ZRC, 2001, str. 129–138.

- Jakob Rigler: O suponiranem slovenskem brkinskem dialektu. – *Zbrani spisi I*. Ljubljana: Založba ZRC, 2001, str. 193–199.
- Vera Smole: Zahodna slovenska narečja. Notranjsko narečje. – *Enciklopedija Slovenije 15 (Wi-Ž)*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001, str. 35–38.
- Slavka Slabnik-Glažar: *Diferencialna gramatika vasi Košana*. – Diplomaska naloga. Pedagoška akademija v Ljubljani – Oddelek za razredni pouk v Kopru, 1983. (Mentor Olga Bertok. Hrani: avtorica in Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.)
- Andreja Žele: *Kaku so živeli in si dejlali kratek cejt*.– Ljubljana: Kmečki glas, 1996. Zbirka Glasovi, št. 12.

Marjan Dolgan
DOLNJA KOŠANA IN OKOLICA
Študije, dokumentarna in literarna besedila

Jezikovni pregled Severin Trošt

Fotografije
Tomaž Lauko, Božidar Premrl in drugi

Oprema
Jurij Jančič

Prelom
Janez Fajfek

Urednica
Alenka Veber

Izdala in založila
Društvo Mohorjeva družba
Predsednik Jože Planinšek
in
Celjska Mohorjeva družba, d. o. o.
Direktor Jože Faganel

Glavni urednik Andrej Arko

© Celjska Mohorjeva družba, 2006. Vse pravice pridržane.

Brez pisnega dovoljenja Mohorjeve so prepovedani reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev, dajanje na voljo javnosti (internet), predelava ali vsaka druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski obliki. Odstranitev tega podatka je kazniva.

Več o Celjski Mohorjevi družbi na spletni strani: www.mohorjeva.org.

***Izid te knjige sta podprla Ministrstvo Republike Slovenije za kulturo
in
Občina Pivka.***

Natisnila Tiskarna Pleško d. o. o., v 500 izvodih

Celje 2006

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

908(497.4 Košanska dolina)
94(497.4 Košanska dolina)
930.85(497.4 Košanska dolina)

DOLGAN, Marjan

Dolnja Košana in okolica / Marjan Dolgan ; [fotografije Tomaž Lauko, Božidar Premrl et al.] - Celje : Društvo Mohorjeva družba : Celjska Mohorjeva družba, 2006

ISBN 961-218-595-6

225625088